https://doi.org/10.15407/uhj2026.05.005
УДК 94(477):355.1“2022”

Андрій ХАРУК
доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії,
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна)
andrij.kharuk@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3459-1657

МІКРОІСТОРИЧНІ СТУДІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ОКУПАЦІЯ ТА ВИЗВОЛЕННЯ МАЛОЇ РОГАНІ (24 ЛЮТОГО — КІНЕЦЬ БЕРЕЗНЯ 2022 р.)

Мета статті полягає в дослідженні перебігу бойових дій у районі с. Мала Рогань (Харківська обл.) під час Харківської оборонної операції, включаючи окупацію села та його визволення (24 лютого — кінець березня 2022 р.). **Новизна статті** полягає в дослідженні мікроісторії війни в межах конкретного населеного пункту, розташованого у стратегічно важливому районі — на східних підступах до Харкова. Аналіз ходу війни на мікрорівні дозволяє доповнити уявлення про особливості важливої операції початкового періоду відбиття широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну. Дослідження ґрунтується на **методологічних підходах** мікроісторії та передбачає застосування методів аналізу і синтезу, історико-системного методу. **Основні результати.** Село Мала Рогань, розташоване на південний схід від Харкова, у перші дні широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну було окуповане, ставши крайньою південною точкою російського наступу, який мав на меті оточення Харкова. Захоплення Малої Рогані дозволило російським військам встановити контроль над стратегічно важливим автомобільним шляхом Харків — Чугуїв, а також обстрілювати прилеглі райони Харкова. Мала

Цитування: Харук А. Мікроісторичні студії російсько-української війни: окупація та визволення Малої Рогані (24 лютого — кінець березня 2022 р.). *Український історичний журнал*. 2026. № 5 (590). С. 5—18. https://doi.org/10.15407/uhj2026.05.005

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Рогань стала одним із перших визволених населених пунктів Харківської області. Операція з визволення села проводилась 25—27(28) березня 2022 р. комбінованим угрупованням Сил оборони України. **Перспективи подальших досліджень** полягають у детальному дослідженні визволення Харківської області в ході контрнаступу Сил оборони України наприкінці квітня — на початку травня 2022 р., однією з передумов якого стало звільнення Малої Рогані.

Ключові слова: *війна за Незалежність України, Харківська оборонна операція, Сили оборони України, широкомасштабне вторгнення військ РФ в Україну, Мала Рогань, мікроісторія.*

Нинішній етап війни за Незалежність України, який розпочався з широкомасштабного вторгнення військ РФ 24 лютого 2022 р., характеризується небаченими в Європі від часів Другої світової війни розмахом та інтенсивністю бойових дій. Стратегічні операції нашої війни охоплюють великі території та тривають місяцями й роками. Водночас не слід забувати, що стратегічна операція складається з безлічі локальних боїв, які впливають на її загальний перебіг. Харківська оборонна операція, яка тривала з 24 лютого до 14 травня 2022 р., була складовою першої стратегічної оборонної операції Сил оборони України, але вона, своєю чергою, складалася з цілої низки бойових епізодів, які розгорталися на ближчих і далеких підходах до Харкова. Успіхи цих локальних боїв забезпечили успіх операції в цілому. Одним із важливих епізодів Харківської оборонної операції стало визволення с. Мала Рогань, що дозволило відтіснити російські війська від південно-східних околиць Харкова.

В офіційних публікаціях, присвячених першій стратегічній оборонній операції Сил оборони України (яка тривала з 24 лютого до квітня 2022 р.), бої за Малу Рогань відображені вкрай слабко. У щомісячному «Воєнно-історичному описі російсько-української війни» цей населений пункт взагалі не згаданий, однак наявні в ньому дані щодо проходження лінії фронту дозволяють відтворити ситуацію в районі Малої Рогані [1, с. 73—76]. В узагальнювальному огляді «Рік війни за свободу» Мала Рогань згадана лише одним реченням у контексті визволення цього села [2, с. 223]. Такі ж скромні згадки містяться у працях, присвячених боям на Харківщині [3, с. 28; 4, с. 28—29, 41]. Найбільш повний опис подій, пов'язаних із визволенням Малої Рогані, міститься у воєнно-історичному нарисі «Харківська наступальна операція», підготовленому фахівцями Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України [5, с. 8—10]. Однак повнота ця відносна — опис достатньо схематичний і позбавлений багатьох важливих деталей.

Для відтворення перебігу подій під час окупації та визволення с. Мала Рогань автором були залучені матеріали ЗМІ та соціальних мереж, основна частина яких побудована на інтерв'ю з очевидцями та безпосередніми учасниками. Ці публікації є важливими джерелами, які дозволяють відтворити життя громади під час окупації, а також суттєво доповнюють офіційні повідомлення про хід визволення села. Їх можна поділити на дві групи. Перша з них охоплює публікації з включенням інтерв'ю місцевих мешканців. У ній, своєю чергою, теж можна умовно виділити дві підгрупи:

а) публікації, написані впродовж кількох днів або тижнів після визволення села [6; 7];

б) матеріали, опубліковані через кілька місяців після визволення [8—11].

Матеріали другої підгрупи більш розгорнуті за змістом, у них висвітлюється ширше коло питань. Водночас інтерв'ю, вміщені в публікаціях обох підгруп, зосереджені на подіях, пов'язаних з окупацією села, у них практично не відображається хід боїв за визволення Малої Рогані. Інша характерна риса — розбіжності в датах ключових подій (що буде проаналізовано нами нижче).

Друга група публікацій містить інтерв'ю військових — безпосередніх учасників визволення Малої Рогані [12—15]. Вони дозволяють відтворити перебіг боїв на мікрорівні — аж до конкретних вулиць. До цієї ж групи належить інтерв'ю командира 92-ї окремої механізованої бригади Павла Федосенка, у якому відображено планування операції з визволення села [16].

Актуальність мікроісторичних досліджень нинішнього етапу війни за Незалежність України підкреслюється наявністю досить значного за обсягом і значущістю масиву публікацій, присвячених цій проблематиці. Однак у територіальному вимірі ці дослідження зосереджуються переважно на північних областях України (Чернігівській, Київській, Сумській) [9—11]. Періоду окупації окремих районів Харківської області присвячено значно менше уваги — згадаймо статті Н. Олешко [17], а також А. Харука і Д. Харук [18]. Але й ці роботи не торкаються місцевостей на південний схід від Харкова, де й розташоване с. Мала Рогань.

Метою роботи є відтворення ходу бойових дій у районі с. Мала Рогань (Харківська обл.) під час Харківської оборонної операції, включаючи окупацію села та його визволення (24 лютого — кінець березня 2022 р.). Досягнення поставленої мети потребувало використання мікроісторичних методологічних підходів, які передбачають реконструкцію життя та діяльності мікрооб'єктів історичного процесу через інтенсивне вивчення широкого кола документальних матеріалів та інших джерел різного характеру й походження, які «традиційна» історія зазвичай відкидає через їхню «дріб'язковість» [19, с. 45]. При цьому в нашому випадку такими мікрооб'єктами постають не тільки громада села, але й підрозділи, які брали участь у його визволенні.

Окупація

Село Мала Рогань належить до Вільхівської сільської громади Харківського району Харківської області. Розташоване воно на південний схід від Харкова, на правому березі річки Роганки. Вище за течією до Малої Рогані примикає с. Коропи, нижче за течією на відстані 2 км розташоване селище Рогань, на протилежному березі — с. Бісквітне. До села примикають великі садові масиви. Мала Рогань сполучається з обласним центром вулицею Харківською, яка в межах міста переходить у вулицю Перемоги. Відстань від центру Малої Рогані до найближчої точки Харківської кільцевої дороги (в районі Роганського житлового масиву / ХТЗ) становить приблизно 4—6 кілометрів. До початку широкомасштабного вторгнення військ РФ 24 лютого 2022 р. в селі проживало близько двох тисяч мешканців.

Угруповання російських військ, націлене на Харків, складалося з трьох окремих мотострілецьких бригад (ОМСБр) — 25-ї (у неповному складі), 138-ї і 200-ї — посилених 2-ю бригадою спеціального призначення та низкою інших підрозділів [4, с. 24]. Уздовж східних околиць Харкова в напрямку з півночі на південь наступала лівофлангова бригада цього угруповання — 138-ма ОМСБр. Вранці 24 лютого вона перетнула українсько-російський кордон у районі Зелене — Тернова. Хід подій, відтворений польськими дослідниками переважно за російськими джерелами, виглядав так: колони 138-ї ОМСБр, просуваючись осями Веселе — Петрівка та Тернова — Перемога, вийшли до дороги Старий Салтів — Харків, зайнявши без бою розташовані вздовж неї села Федорівка, Шестакове та Кутузівка; після полудня 24 лютого 2-га батальйонна тактична група (БТГр) без зіткнення з противником розпочала маневр оточення Харкова зі сходу, просуваючись віссю Верхня Рогань — Вільхівка — Мала Рогань; у районі всіх згаданих сіл, зайнятих цього дня без бою, росіяни розмістили підрозділи 138-ї ОМСБр і почали обладнувати опорні пункти, створюючи тонкий кордон, що ізолював Харків зі сходу [20]. Однак така картина суперечить інформації української сторони, за якою до кінця першого дня вторгнення РФ українська оборона в районі на схід від Харкова стабілізувалася на рубежу Довжанка — Дворічна — Артемівка — Кутузівка — Харків [1, с. 73]. Мала Рогань же знаходиться приблизно на 20 км південніше від цього рубежу. Станом на 6 березня 2022 р. лінія фронту проходила від Харкова до Старого Салтова — тобто, приблизно по тому самому рубежу [1, с. 76]. Тож постає питання — коли саме російські війська окупували Малу Рогань? Аналіз наявних джерел, як не дивно, не дає однозначної відповіді на це питання, бо дати в них наведені різні.

У публікації Ганни Соколової стверджується: «Вона (російська армія — *А. Х.*) захопила Малу Рогань і найближчі села вже другого дня після повномасштабного вторгнення, 25 лютого, і звідси обстрілювала південний схід Харкова» [6]. Цю тезу підтвердив і мешканець села Леонід Бабков: «25 лютого сюди сперва п'ять танків російських заїхали. А вже на другий день цілі колони пішли» [21]. Дарина Мариненко, ще одна мешканка Малої Рогані, погоджується: «25 лютого мій населений пункт опинився в окупації» [22]. Проте в іншій публікації, посилаючись на слова мешканки села Любові Злобіної, стверджується, що перші російські підрозділи (три танки та бронетранспортер) увійшли в село 27 лютого [8]. Цю ж думку поділяє і журналіст Юрій Бутусов, який відвідав Малу Рогань одразу після визволення: «138-ма бригада увійшла сюди 27 лютого і влаштувала справжній терор. Будь-який українець для російських військ є ворогом, кожен українець — ціль. Росіяни повністю зупинили рух на дорозі і розстрілювали будь-які машини. Машини пограбовані» [23]. Окупанти використали знищені автомобілі (близько 20) для блокування траси. Водночас у різноманітних публікаціях зустрічається суттєво пізніша дата окупації Малої Рогані — 10 березня 2022 р. Першоджерелом цього є опублікована того дня інформація народного депутата Дмитра Микиші, у якій зазначається, що російські війська зайняли село Мала Рогань, у населеному пункті відсутній газ і електропостачання, немає мобільного зв'язку, а росіяни заблокували село й не дають змоги доставити туди гуманітарну допо-

могу [24]. Та в інформації Д. Микиші не йдеться про те, що село було окуповане саме 10 березня — лише констатується стан справ на цю дату. Тож, підсумовуючи цей аналіз, можна стверджувати: Мала Рогань потрапила під контроль окупантів у перші дні російського широкомасштабного вторгнення (ймовірно, 25—27 лютого 2022 р.). Пояснити ж твердження українських джерел про те, що лінія фронту принаймні до 6 березня проходила значно північніше, можна відсутністю суцільної лінії фронту. Ані в російських, ані в українських військ не вистачало сил для формування суцільних позицій. Натомість існував своєрідний пунктир блокпостів, «сіра зона», де позиції окупантів і оборонців були перемішані. Про схожу ситуацію (хоч і в іншому районі) згадував Андрій Платонов (у лютому 2022 р. — старший офіцер штабу комендатури швидкого реагування 4-го прикордонного загону): «У нас таке було з Вовчим Яром (село у Балаклійському районі Харківської обл. — *А. Х.*). На початку це село було в сірій зоні, ми туди навіть заїжджали по своїм справам. А потім туди зайшли орки, посадили гарнізон з кількома бронемашинами і танком, і втекли звідти тільки під час нашого вересневого наступу» [1].

Мала Рогань стала крайньою точкою просування на південь російських окупаційних військ, які намагалися замкнути кільце оточення Харкова зі східного боку міста. Розташоване за 2 км на південь селище Рогань окуповане не було. Селищна голова Рогані Марія Черненко згадувала: «27 лютого колона російських танків пройшла через Вільхівку та Малу Рогань. Вони мали вийти і на наше селище, але цього не сталося. Ми зрозуміли, що вони причаїлися десь між нами та Малою Роганню — у посадці. Звідти наше селище видно як на долоні. Тож ми й були під постійними обстрілами. У нас була лінія вогню» [25]. У Рогані фіксувалася поява поодиноких груп російських солдатів, які обшукували покинуті хати в пошуках їжі, але саме селище зайняте ворогом не було, хоч і обстрілювалося ним. У Малій Рогані російські позиції знаходилися на узвишші. Це дозволяло контролювати не тільки село і його околиці, але й обстрілювати Індустріальний район Харкова [26]. В обстрілах брала участь ствольна й реактивна артилерія російських 138-ї ОМСБр і 9-ї артилерійської бригади [27]. Крім того, під обстрілом знаходилося стратегічно важливе шосе М03 (Харків — Ізюм — Слов'янськ), яке проходить через селище Рогань.

У Малій Рогані, попри порівняно нетривалий період перебування під контролем російських військ, був встановлений окупаційний режим, причому у формі, характерній для прифронтових територій. Цивільних структур для окупаційного управління бракувало й воно забезпечувалося військовим командуванням. Окупанти займалися мародерством, грабуючи як приватні оселі, так і підприємства: з меблевої фабрики були забрані запаси тканини, яку російські війська використовували для маскування своїх позицій і техніки [28]. Місцевому населенню, яке залишилося, було наказано одягти білі пов'язки для ідентифікації [21]. Через руйнування і постійну небезпеку обстрілів доводилося ховатися в підвалах. Л. Злобіна згадує: «Жили ми в підвалі всі. Сімнадцять чоловік, три з половиною на

[1] Інтерв'ю з Андрієм Платоновим, записане 12 березня 2026 р. у Києві (архів автора).

три з половиною (метри — *А. Х.*) підвал, буржуйка. Майже півтора місяці ми ото не вилазили з підвалу. Але вибігали: хто робив, а хто слідив, де загориться» [8]. У підвалі школи як найбільш надійному укритті із залізобетонними перекриттями переховувалося загалом близько 200 мешканців села [28]. Давався взнаки брак комунікації з зовнішнім світом: «[...] перші тижні [окупації], вони були незрозумілими, тому що у нас у нікого не було зв'язку. Ми не знали, що відбувається, ми не розуміли в принципі, що таке реальна війна» [22].

Окупанти чинили насильство стосовно мирних мешканців. У звіт міжнародної організації Human Rights Watch потрапив випадок зґвалтування російськими солдатами 13 березня 31-літньої жінки, яка переховувалась у школі в Малій Рогані [29]. Щонайменше троє мешканців села були вбиті окупантами [8]. Наявні також свідчення про діяльність у Малій Рогані руху опору — у формі замахів на російських військовослужбовців. Один з учасників таких акцій відзначив, що, використовуючи мисливську зброю, вони з батьком убили чотирьох окупантів [21]. Іншими формами опору були передача інформації про ворога Силам оборони України, приховування від конфіскації продовольства й пального [8]. Один із мешканців села згадував: «[...] наші люди через п'яте коліно намагалися коригувати дії української артилерії. Хотілося, щоб наші били раз і чітко в ціль. Завдяки цим коригуванням наше село не так сильно постраждало, як могло, слава Богу» [21].

Визволення

На початку березня 2022 р. Сили оборони України стабілізували ситуацію довкола Харкова. Противнику не вдалося замкнути кільце навколо міста, а виділені для блокування міста сили були порівняно незначними — сім батальйонних тактичних груп [4, с. 43]. Головні зусилля російське командування перенесло південніше Харкова, у район м. Ізюм [3, с. 28]. 6 березня було визволене місто Чугуїв — важливий комунікаційний вузол на шосе М03. Для безпечного використання цього логістичного маршруту слід було відкинути російські війська від Рогані, тобто, звільнити с. Малу Рогань і розташоване поруч с. Бісквітне.

Визволення Малої Рогані належало до першочергових завдань контрнаступальної операції в районі Харкова, метою якої було витіснення російських військ від міста. Наприкінці березня 2022 р. в районі Малої Рогані знаходилися дві батальйонні тактичні групи противника: зі складу 59-го танкового полку (144-та мотострілецька дивізія) та 200-ї ОМСБр. Тобто, відбулася ротація окупаційних підрозділів, оскільки на початку широкомасштабного вторгнення с. Мала Рогань було зайняте підрозділами 138-ї ОМСБр. Факт ротації підтверджується свідченнями місцевих мешканців. Олександр Мамон із сусіднього села Бісквітне зазначив: «Перші росіяни були зашугані — переважно строковики, молоді хлопці, — бадьоро розповідав чоловік. — Другі — вже нахабніші, почали нас грабувати — шкарпетки, труси, телевізори. Вони ж і дівчину зґвалтували в Малій Рогані, у школі, де люди ховалися. Треті — взагалі відморозки. Вони стріляли над головами, коли ми виходили за хлібом і водою. Але вони недовго тут пробули — наші їх

вибили» [6]. Командир 92-ї ОМБр ЗСУ полковник Павло Федосенко згадував про «бригаду двополкового складу» [13]. Однак, імовірно, він мав на увазі саме дві батальйонні тактичні групи. Водночас Ю. Бутусов стверджував, що позиції у селах Мала Рогань і Вільхівка займали батальйонні тактичні групи 59-го танкового полку та 138-ї ОМСБр (а не 200-ї ОМСБр) [26].

Операцію зі звільнення села та прилеглих населених пунктів (зокрема, с. Вільхівка) планував штаб 92-ї окремої механізованої бригади (ОМБр). Крім підрозділів цієї бригади (1-го механізованого батальйону), до операції залучалися сили Національної гвардії та Національної поліції України, а також добровольче формування територіальної громади (далі — ДФТГ) «Фрайкор» [16]. За свідченням тодішнього військового коменданта Харкова бригадного генерала юстиції Сергія Мельника, початок операції пришвидшив помилковий удар російських гелікоптерів по власних позиціях, який сприяв дезорганізації оборони противника. Рішення про контрнаступ було ухвалене вдосвіта 25 березня — наскільки можна судити з цитати, наведеної в роботі «Харківська наступальна операція 2022 р.» [5, с. 9]. Сам же обстріл з гелікоптерів стався напередодні, 24 березня [28].

Наступ на Малу Рогань розпочався після двогодинної артпідготовки й вівся з двох боків — з Харкова та Чугуєва. Як згадував учасник операції, боєць 92-ї ОМБр Сергій Мороз, наказ до розгортання для наступу був отриманий 24 березня. Місцем зосередження була станція метро «Індустріальна», розташована за 1,5—2 км від Харківської кільцевої дороги, на проспекті Героїв Харкова (до 11 травня 2022 р. мав назву Московський проспект), який за кільцевою дорогою переходить в автошлях М03. Вибір станції метро для зосередження був не випадковим — підземний вестибюль дозволив захистити українські підрозділи від обстрілів [12].

Оборонні позиції російських військ у районі Малої Рогані були досить добре підготовлені. Противник провів комплекс польових фортифікаційних робіт, підготувавши окопи для піхоти й капоніри для бойової техніки. Це посилювалося мінними загородженнями. За свідченнями бійців ДФТГ «Фрайкор», мінні загородження не спрацювали. З боку Харкова українські штурмові групи (у тому числі три зі складу «Фрайкору») заходили в село вздовж лісосмуги від Малороганського молочного заводу (пров. Покровський, західна околиця села, північніше вул. Харківської). Артилерійська підготовка відіграла свою роль, суттєво послабивши противника. Боєць ДФТГ «Фрайкор» з позивним «Зубр» згадував: «Ми зайшли у село. Дякувати артилерії, вона знищила техніку, тому що ми б вийшли прямо на танк, який тут стояв» [13]. У ході огляду місцевості після визволення Малої Рогані було виявлено понад 20 одиниць знищеної російської бойової техніки: 11 танків Т-72Б3, один бронетранспортер БТР-82А, 12 броньованих тягачів МТ-ЛБ, кілька одиниць іншої техніки. У більшості випадків техніка цілком вигоріла або була знищена внаслідок детонації боєкомплекту, однак деякі екземпляри з незначними пошкодженнями стали українськими трофеями [27].

Визволення Малої Рогані вилилося в низку ближніх стрілецьких боїв на дистанції 20—30 м, коли українські бійці зачищали вулицю за вулицею. Начальник штабу ДФТГ «Фрайкор» Богдан Войцеховський підкреслив, що такі бої призводили до

сильного морально-психологічного виснаження: «Я вперше за місяць з моменту свого поранення побачив хлопців — частина з них почала сивіти. Тому немалій кількості дали деякий період часу морально і психологічно відпочити через те, що в них був певний посттравматичний стресовий розлад після боїв за Малу Рогань» [14].

Противник застосовував проти українських військ, що наступали, важку техніку (хоч частина її, як вже зазначалося, була знищена в ході артилерійської підготовки) та боєприпаси великої вражаючої дії. Зокрема, зафіксовано застосування важкої вогнеметної системи ТОС-1А «Солнцепек», що використовувала термобаричні боєприпаси [7]. По українських військах ворожа артилерія вела вогонь фосфорними снарядами, завдавала бомбових ударів авіація. Боєць Національної гвардії з позивним «Гром» відзначає: «Спочатку по наших силах окупанти нанесли авіаудар. А потім було проведено обстріл фосфорними снарядами. Ми евакуювали поранених різної важкості, зокрема з опіками від фосфорних боєприпасів. Таких поранених вивозили у першу чергу, і по дорозі ми ще два рази потрапляли під обстріл фосфором» [15]. Артилерійського обстрілу, у тому числі фосфорними снарядами, зазнав Малороганський молокозавод, що призвело до значних руйнувань [7]. Росіяни також намагалися застосовувати проти українських підрозділів тактику дій із засідок, застосовуючи протитанкові керовані ракети. Успіху операції сприяв чинник раптовості: російські спостерігачі не змогли завчасно виявити зосередження українських військ для штурму. Бомбардування та артилерійський обстріл почались занадто пізно, коли штурмові групи підійшли впритул до ворожих позицій [15].

Коли була звільнена Мала Рогань? У публікаціях фігурує дата 25 березня 2022 р. [2, с. 223]. Однак вона є не цілком коректною — це лише дата початку боїв за село. П. Федосенко зазначив, що операція з визволення Малої Рогані тривала два дні [5, с. 10]. Тобто, 25 і 26 березня. За іншими даними, бої за село тривали 25—27 березня [23]. Як день остаточного визволення Малої Рогані наводиться і 28 березня [15]. Пояснити ці розбіжності, на нашу думку, можна так: основні бої за село тривали один-два дні (25—26 березня); ще один-два дні (до 27 або 28 березня) пішло на зачистку Малої Рогані та її околиць від залишків російських військ. Цю версію підтвердив і Б. Войцеховський: «Бої за Малу Рогань розтягнулися: 25 березня — за сам населений пункт, 26 і 27 березня — зачистка навколишніх лісосмуг, були дуже важкі бої» [13].

Росіяни зазнали в Малій Рогані значних втрат. 60 осіб потрапили в полон, у тому числі начальник зв'язку 59-го танкового полку лейтенант Д. Молчанов [26]. Найвищим рангом серед загиблих тут окупантів був командир 59-го танкового полку підполковник А. Беспалов. Фото його документів 30 березня опублікував журналіст Ю. Бутусов, який побував у Малій Рогані одразу після визволення села. На той момент доля Беспалова ще не була зрозуміла, однак невдовзі стало відомо, що 8 квітня його поховали на батьківщині [30].

Були втрати й серед українських військ. Найбільш болючою стала загибель 25 березня організатора й командира ДФТГ «Фрайкор» Георгія Тарасенка (позивний «Жора»). У складі групи з п'яти бійців «Фрайкору» він вступив у бій у провулку Стадіонному, взаємодіючи з розвідувальним підрозділом 92-ї ОМБр.

Провулок був забудований приватними котеджами, цокольні поверхи й підвали яких були добрими оборонними позиціями. Просуваючись від будинку до будинку, українські бійці зачищали підвали. Біля одного з будинків група «Жори» була закидана гранатами, а сам він дістав смертельне поранення. Б. Войцеховський так характеризує роль Тарасенка в підготовці операції: «До боїв за Малу Рогань у нас не було такого досвіду наступальних операцій, такого досвіду взаємодії з іншими підрозділами. У нас були до цього, по суті, тільки оборонні бої. Жорою була спланована і виконана наша частина завдань максимально вдало. Ми зайшли на вказані рубежі, закріпилися, зачистили» [13].

Загибель Г. Тарасенка наочно показала значну залежність добровольчих формувань від особистості лідера. Б. Войцеховський підкреслював, що загибель командира призвела до значних проблем, пов'язаних із втратою управління підрозділом. Для повного відновлення боєздатності ДФТГ «Фрайкор», повернення йому спроможності брати участь не тільки в оборонних, але й у наступальних боях, знадобилося близько місяця [13].

Бій за Малу Рогань характеризувався його учасниками з українського боку як дуже запеклий, оскільки російські війська доволі вперто тримали оборону. У цьому аспекті він суттєво відрізнявся від контрнаступу наприкінці квітня — на початку травня 2022 р., коли «наші (українські війська — *А. Х.*) "влітали" в населені пункти й росіяни відразу тікали, не вступаючи у бій» [14].

Отже, короткий період (тривалістю трохи понад місяць) історії села Мала Рогань виявився вкрай насиченим подіями — він вмістив у собі захоплення села російськими військами, окупацію і, нарешті, визволення. Відтворення цих подій стало можливим завдяки мікроісторичному підходу з його акцентом на малих об'єктах і орієнтацією на використання широкого кола документальних матеріалів різного походження, насамперед публікацій у засобах масової комунікації, побудованих на інтерв'ю з очевидцями й учасниками подій.

Наскільки вдалося встановити з наявних джерел, Мала Рогань була зайнята окупантами без опору — наявних у районі Харкова українських військ не вистачало для створення суцільної лінії оборони. Попри це, саме Мала Рогань стала крайньою південною точкою просування російських військ у їхньому прагненні оточити Харків. Замкнути кільце довкола міста їм так і не вдалося. Стійких структур окупаційної влади в Малій Рогані росіяни утворити не встигли з огляду на короткий термін окупації.

Мала Рогань стала одним із перших визволених населених пунктів Харківської області. Операція з визволення села проводилася 25—27(28) березня 2022 р. комбінованим угрупованням Сил оборони України. Її можна умовно поділити на два етапи тривалістю один-два дні кожен: вибиття противника з населеного пункту й наступна зачистка села від залишків ворожих військ. Результатами операції стало розблокування автомобільного шляху М03 в районі селища Рогань, витіснення противника від Харкова на південно-східному напрямку, а також створення сприятливих умов для продовження визволення Харківської області в ході контрнаступу Сил оборони України наприкінці квітня — на початку травня 2022 р.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Voienno-istorychnyi opys rosiisko-ukrainskoi viiny (liutyi — berezen 2022 r.). Kyiv, 2022 [in Ukrainian].
   [Воєнно-історичний опис російсько-української війни (лютий — березень 2022 р.). Київ, 2022. 112 с.].
2. Rik viiny za svobodu: Voienno-istorychnyi narys rosiisko-ukrainskoi viiny (24.02.2022 — 24.02.2023) u chotyrokh knyhakh. Kn. I. Kyiv, 2023 [in Ukrainian].
   [Рік війни за свободу: Воєнно-історичний нарис російсько-української війни (24.02.2022 — 24.02.2023) у чотирьох книгах. Кн. І. Київ, 2023. 270 с.].
3. Kharuk, A. Kharkivska oboronna operatsiia (24 liutoho — 14 travnia 2022 r.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal.* 2023. 5: 23-34. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.023 [in Ukrainian].
   [Харук А. Харківська оборонна операція (24 лютого — 14 травня 2022 р.). *Український історичний журнал*. 2023. № 5. С. 23—34. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.023].
4. Kharuk, A. Rosiisko-ukrainska viina: boi za Kharkiv i Kharkivshchynu (2022): Monohrafiia. Kyiv; Lviv, 2025 [in Ukrainian].
   [Харук А. Російсько-українська війна: бої за Харків і Харківщину (2022): Монографія. Київ; Львів, 2025. 144 с.].
5. Yevsieiev, I.H., Maraiev, V.R., Skriabin, O.L. & Khalimanenko, K.V. Kharkivska nastupalna operatsiia 2022 r.: voienno-istorychnyi narys. Kyiv, 2025 [in Ukrainian].
   [Євсєєв І.Г., Мараєв В.Р., Скрябін О.Л., Халіманенко К.В. Харківська наступальна операція 2022 р.: воєнно-історичний нарис. Київ, 2025. 78 с.].
6. Sokolova, H. Pislia okupatsii. Reportazh zi zvilnenykh sil pid Kharkovom. *Graty*. 17.05.2022. URL: https://graty.me/pislya-okupaczi%D1%97-reportazh-zi-zvilnenih-sil-pid-harkovom/ [in Ukrainian].
   [Соколова Г. Після окупації. Репортаж зі звільнених сіл під Харковом. *Ґрати*. 17.05.2022. URL: https://graty.me/pislya-okupaczi%D1%97-reportazh-zi-zvilnenih-sil-pid-harkovom/ (дата звернення: 12.03.2026)].
7. Manchenko, O. Zaboronena zbroia, propahandystski hazety, zaminovani tila: podrobytsi zvilnennia Maloi Rohani. *Slobidskyi krai*. 06.04.2022. URL: https://www.slk.kh.ua/news/nadzvichajni-podiyi/zaboronena-zbroa-propagandistski-gazeti-zaminovani-tila-vijskovi-rozpovili-podrobici-zvilnenna-maloi-rogani.html [in Ukrainian].
   [Манченко О. Заборонена зброя, пропагандистські газети, заміновані тіла: подробиці звільнення Малої Рогані. *Слобідський край*. 06.04.2022. URL: https://www.slk.kh.ua/news/nadzvichajni-podiyi/zaboronena-zbroa-propagandistski-gazeti-zaminovani-tila-vijskovi-rozpovili-podrobici-zvilnenna-maloi-rogani.html (дата звернення: 12.03.2026)].
8. Voleliubna ferma: yak chynyly opir okupantam u Malii Rohani. *Ukraïner*. 20.10.2022. URL: https://www.ukrainer.net/mala-rohan/ [in Ukrainian].
   [Волелюбна ферма: як чинили опір окупантам у Малій Рогані. *Ukraïner*. 20.10.2022. URL: https://www.ukrainer.net/mala-rohan/ (дата звернення: 12.03.2026)].
9. Dorokhina, T., Kovalenko, O. & Tokariev, S. Mikroistoriia viiny: 36 dib okupatsii s. Tupychiv na Chernihivshchyni. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2023. 4: 25-42. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.025 [in Ukrainian].
   [Дорохіна Т., Коваленко О., Токарєв С. Мікроісторія війни: 36 діб окупації с. Тупичів на Чернігівщині. *Український історичний журнал*. 2023. № 4. С. 25—42. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2023.04.025].
10. Vorobiei, O. "...yakos orhanizm mobilizuietsia na samovyzhyvannia": Voienne povsiakdennia v rozpovidi meshkantsia s. Nova Buda na Kyivshchyni (interviu zapysala ta pid-

hotuvala do druku O. Vorobiei). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2024. 5: 5-15. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.005 [in Ukrainian].
[Воробєй О. «...якось організм мобілізується на самовиживання»: Воєнне повсякдення в розповіді мешканця с. Нова Буда на Київщині (інтерв'ю записала та підготувала до друку О. Воробєй). *Український історичний журнал*. 2024. № 5. С. 5—15. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2024.05.005].

11. Lytvyn, K. "...tsehlynka — to vzhe buduietsia khram": Dosvid vyzhyvannia zhyteliv s. Lukashivka pid chas rosiiskoi okupatsii (interviu zapysala ta pidhotuvala do druku K. Lytvyn). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2024. 6: 66-80. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2024.06.066 [in Ukrainian].
[Литвин К. «...цеглинка — то вже будується храм»: Досвід виживання жителів с. Лукашівка під час російської окупації (інтерв'ю записала та підготувала до друку К. Литвин). *Український історичний журнал*. 2024. № 6. С. 66—80. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2024.06.066].
12. Yatsiv, D. & Yemets, V. Pershe zvilnene selo Kharkivshchyny: yak ukrainski biitsi try roky tomu vybyvaly okupantiv iz Maloi Rohani. *Suspilne Kharkiv*. 25.05.2025. URL: https://suspilne.media/kharkiv/975215-perse-zvilnene-selo-harkivsini-ak-ukrainski-bijci-tri-roki-tomu-vibivali-okupantiv-iz-maloi-rogani/ [in Ukrainian].
[Яців Д., Ємець В. Перше звільнене село Харківщини: як українські бійці три роки тому вибивали окупантів із Малої Рогані. *Суспільне Харків*. 25.05.2025. URL: https://suspilne.media/kharkiv/975215-perse-zvilnene-selo-harkivsini-ak-ukrainski-bijci-tri-roki-tomu-vibivali-okupantiv-iz-maloi-rogani/ (дата звернення: 12.03.2026)].
13. Riazantseva, A. & Hovyna, L. "Zhora nas prykryv". Bii za Malu Rohan stav ostannim dlia Heorhiia Tarasenka: spohady pro zvilnennia sela. *Suspilne Kharkiv*. 25.05.2025. URL: https://suspilne.media/kharkiv/424830-boi-za-zvilnenna-maloi-rogani-na-harkivsini-rik-potomu/ [in Ukrainian].
[Рязанцева А., Говина Л. «Жора нас прикрив». Бій за Малу Рогань став останнім для Георгія Тарасенка: спогади про звільнення села. *Суспільне Харків*. 25.05.2025. URL: https://suspilne.media/kharkiv/424830-boi-za-zvilnenna-maloi-rogani-na-harkivsini-rik-potomu/ (дата звернення: 12.03.2026)].
14. "My buly pershymy z dobrovolchykh pidrozdiliv, yaki 24 liutoho pryishly na dopomohu ZSU". Interviu z nachalnykom shtabu "Fraikoru" Bohdanom Voitsekhovskym. *057.ua*. 24.11.2022. URL: https://www.057.ua/news/3501898/mi-buli-persimi-z-dobrovolcih-pidrozdiliv-aki-24-lutogo-prijsli-na-dopomogu-zsu-intervu-z-nacalnikom-stabu-frajkoru-bogdanom-vojcehovskim-foto [in Ukrainian].
[«Ми були першими з добровольчих підрозділів, які 24 лютого прийшли на допомогу ЗСУ». Інтерв'ю з начальником штабу «Фрайкору» Богданом Войцеховським. *057.ua*. 24.11.2022. URL: https://www.057.ua/news/3501898/mi-buli-persimi-z-dobrovolcih-pidrozdiliv-aki-24-lutogo-prijsli-na-dopomogu-zsu-intervu-z-nacalnikom-stabu-frajkoru-bogdanom-vojcehovskim-foto (дата звернення: 16.03.2026)].
15. Liudy na viini: natshvardiiets Hrom pro zvilnennia Maloi Rohani ta fokusy rashystiv. *Mahnoliia-TV*. 01.04.2022. URL: https://magnolia-tv.com/news/71122-lyudy-na-viyni-natshvardiyets-hrom-pro-zvilnennya-maloyi-rohani-ta-fokusy-rashystiv-foto [in Ukrainian].
[Люди на війні: нацгвардієць Гром про звільнення Малої Рогані та фокуси рашистів. *Магнолія-ТВ*. 01.04.2022. URL: https://magnolia-tv.com/news/71122-lyudy-na-viyni-natshvardiyets-hrom-pro-zvilnennya-maloyi-rohani-ta-fokusy-rashystiv-foto (дата звернення: 16.03.2026)].
16. Kostenko, T. Kombryh 92-yi rozpoviv pro oboronu Kharkova u pershi dni vtorhnennia. *VGORODE*. 06.03.2023. URL: https://kh.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1235551-

kombrih-92-ji-brihadi-rozpoviv-pro-oboronu-kharkova-u-pershi-dni-vtorhnennja [in Ukrainian].
[Костенко Т. Комбриг 92-ї розповів про оборону Харкова у перші дні вторгнення. *VGORODE*. 06.03.2023. URL: https://kh.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1235551-kombrih-92-ji-brihadi-rozpoviv-pro-oboronu-kharkova-u-pershi-dni-vtorhnennja (дата звернення: 15.03.2026)].
17. Oleshko, N. Ukrainskyi rukh oporu na Kharkivshchyni u povnomasshtabnii rosiisko-ukrainskii viini 2022 roku. *Aktualni pytannia u suchasnii nautsi.* 2023. 6: 643-659. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-643-659 [in Ukrainian].
[Олешко Н. Український рух опору на Харківщині у повномасштабній російсько-українській війні 2022 року. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 6. С. 643—659. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-643-659].
18. Kharuk, A. & Kharuk, D. Opór i kolaboracja w wojnie rosyjsko-ukraińskiej (na przykładzie obwodu charkowskiego w 2022 roku). *Polityka i Społeczeństwo.* 2025. 2(23): 41-52. DOI: https://doi.org/10.15584/polispol.2025.2.4 [in Polish].
19. Kovalkov, O. Mikroistoriia v systemi «novoi istorychnoi nauky»: istoriohrafiia, teoriia ta istoriohrafichna praktyka. *Istoriia & Arkheolohiia*. 2024. 1: 41-48. DOI: https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2024-1-5 [in Ukrainian].
[Ковальков О. Мікроісторія в системі «нової історичної науки»: історіографія, теорія та історіографічна практика. *Історія & Археологія*. 2024. Вип. 1. С. 41—48. DOI: https://doi.org/10.32782/cusu-hist-2024-1-5].
20. Przepis na katastrofę. Rajdy w głąb śródmieścia Charkowa 2 Brygady Specnazu 27 lutego i 5 marca 2022 r. *Thorkill blog.* 12.04.2023. URL: https://thorkillblog.blogspot.com/2023/04/przepis-na-katastrofe-rajdy-w-gab.html (дата звернення: 12.03.2026) [in Polish].
21. Stenko, O. & Dzekh, S. "Rosiiany khodyly po dvoie. My chotyrokh poklaly" — u Malii Rohani seliany vbyvaly okupantiv i vyzhyvaly pid hlybynnymy bombamy. *Gazeta.ua.* 12.06.2022. URL: https://gazeta.ua/articles/reportage/_rosiyani-hodili-po-dvoye-mi-chotiroh-poklali-u-malij-rogani-selyani-vbivali-okupantiv-i-vizhivali-pid-glibinnimi-bombami/1093302 [in Ukrainian].
[Стенько О., Дзех С. «Росіяни ходили по двоє. Ми чотирьох поклали» — у Малій Рогані селяни вбивали окупантів і виживали під глибинними бомбами. *Gazeta.ua.* 12.06.2022. URL: https://gazeta.ua/articles/reportage/_rosiyani-hodili-po-dvoye-mi-chotiroh-poklali-u-malij-rogani-selyani-vbivali-okupantiv-i-vizhivali-pid-glibinnimi-bombami/1093302 (дата звернення: 12.03.2026)].
22. Marynenko, D. "U pershi tyzhni okupatsii bulo nezrozumilo, shcho robyty, zviazku ne bulo". *Holosy myrnykh*. 12.12.2024. URL: https://civilvoicesmuseum.org/stories/u-pershi-tyzhni-okupatsii-bulo-nezrozumilo-scho-robyty-zv-yazku-ne-bulo [in Ukrainian].
[Мариненко Д. «У перші тижні окупації було незрозуміло, що робити, зв'язку не було». *Голоси мирних.* 12.12.2024. URL: https://civilvoicesmuseum.org/stories/u-pershi-tyzhni-okupatsii-bulo-nezrozumilo-scho-robyty-zv-yazku-ne-bulo (дата звернення: 17.03.2026)].
23. Okupanty rozstrilialy ponad 20 tsyvilnykh avtomobiliv bilia Maloi Rohani. *Kharkiv Today*. 31.03.2022. URL: https://2day.kh.ua/ua/kharkow/okupanty-rozstrilyaly-ponad-20-tsyvilnykh-avtomobiliv-bilya-maloyi-rohani [in Ukrainian].
[Окупанти розстріляли понад 20 цивільних автомобілів біля Малої Рогані. *Kharkiv Today*. 31.03.2022. URL: https://2day.kh.ua/ua/kharkow/okupanty-rozstrilyaly-ponad-20-tsyvilnykh-avtomobiliv-bilya-maloyi-rohani (дата звернення: 12.03.2026)].
24. Nadtoka, S. Viiska RF okupuvaly selo pid Kharkovom — ZMI. *Korespondent*. 10.03.2022. URL: https://ua.korrespondent.net/ukraine/4455938-viiska-rf-okupuvaly-selo-pid-kharkovom-zmi [in Ukrainian].

[Надтока С. Війська РФ окупували село під Харковом — ЗМІ. *Кореспондент*. 10.03.2022. URL: https://ua.korrespondent.net/ukraine/4455938-viiska-rf-okupuvaly-selo-pid-kharkovom-zmi (дата звернення: 12.03.2026)].

25. Sokolova, H. Snaiper na vezhi ta zahybli kvity. Yak selyshche pid Kharkovom opynylosia na «linii vohniu», ale tak i ne bulo okupovanym. *Graty*. 12.06.2022. URL: https://graty.me/snajper-na-vezhi-ta-zagibli-kviti-yak-selishhe-pid-harkovom-opinilosya-na-lini%D1%97-vognyu-ale-tak-i-ne-bulo-okupovanim/ [in Ukrainian].
[Соколова Г. Снайпер на вежі та загиблі квіти. Як селище під Харковом опинилося на «лінії вогню», але так і не було окупованим. *Ґрати*. 12.06.2022. URL: https://graty.me/snajper-na-vezhi-ta-zagibli-kviti-yak-selishhe-pid-harkovom-opinilosya-na-lini%D1%97-vognyu-ale-tak-i-ne-bulo-okupovanim/ (дата звернення: 14.03.2026)].
26. "Yak u XXI stolitti mozhe vidbuvatysia taka viina?": polonenyi rozpoviv pro vtraty voroha pid Kharkovom. *Kharkiv Today*. 30.03.2022. URL: https://2day.kh.ua/ua/kharkow/yak-u-xxi-stolitti-mozhe-vidbuvatysya-taka-viyna-polonenyy-rozpoviv-pro-vtraty-voroha-pid [in Ukrainian].
[«Як у XXI столітті може відбуватися така війна?»: полонений розповів про втрати ворога під Харковом. *Kharkiv Today*. 30.03.2022. URL: https://2day.kh.ua/ua/kharkow/yak-u-xxi-stolitti-mozhe-vidbuvatysya-taka-viyna-polonenyy-rozpoviv-pro-vtraty-voroha-pid (дата звернення: 16.03.2026)].
27. Butusov rozpoviv novi podrobytsi rozghromu rosiiskykh okupantiv pid Kharkovom. *032.ua*. 31.03.2022. URL: https://www.032.ua/news/3362209/butusov-rozpoviv-novi-podrobici-rozgromu-rosijskih-okupantiv-pid-harkovom-foto-video [in Ukrainian].
[Бутусов розповів нові подробиці розгрому російських окупантів під Харковом. *032.ua*. 31.03.2022. URL: https://www.032.ua/news/3362209/butusov-rozpoviv-novi-podrobici-rozgromu-rosijskih-okupantiv-pid-harkovom-foto-video (дата звернення: 17.03.2026)].
28. Maksymenko, O. Ti, khto vyzhyv. Yak perenesla okupatsiiu Mala Rohan na Kharkivshchyni. *Novynarnia*. 21.05.2022. URL: https://novynarnia.com/2022/05/21/mala-rogan/ [in Ukrainian].
[Максименко О. Ті, хто вижив. Як перенесла окупацію Мала Рогань на Харківщині. *Новинарня*. 21.05.2022. URL: https://novynarnia.com/2022/05/21/mala-rogan/ (дата звернення: 14.03.2026)].
29. Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas. *Human Rights Watch*. 03.04.2022. URL: https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas (дата звернення: 14.03.2026).
30. Komandyra 59-ho tankovoho polku ZS RF likviduvaly v Ukraini. *Militarnyi*. 09.08.2022. URL: https://militarnyi.com/uk/news/komandyra-59-go-tankovogo-polku-zs-rf-likviduvaly-v-ukrayini/ [in Ukrainian].
[Командира 59-го танкового полку ЗС РФ ліквідували в Україні. *Militarnyi*. 09.08.2022. URL: https://militarnyi.com/uk/news/komandyra-59-go-tankovogo-polku-zs-rf-likviduvaly-v-ukrayini/ (дата звернення: 16.03.2026)].

Надійшла / Received 06.04.2026
Прийнята до друку / Accepted for publication 08.09.2026
Опубліковано / Published: 11.11.2026

Andrii KHARUK
Doctor of Historical Sciences (Dr Hab. in History), Professor,
Professor of Department of History,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy (Lviv, Ukraine)
andrij.kharuk@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3459-1657

MICROHISTORICAL STUDIES OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: THE OCCUPATION AND LIBERATION OF MALA ROHAN (24 FEBRUARY — LATE MARCH 2022)

The aim of this article is to examine the course of combat operations in the area of the village of Mala Rohan (Kharkiv Oblast) during the Kharkiv defensive operation, including the occupation of the village and its liberation (24 February — late March 2022). **The novelty** of the article lies in the study of the microhistory of the war within a specific locality situated in a strategically important area — on the eastern approaches to Kharkiv. An analysis of the course of the war at the micro level makes it possible to supplement the understanding of the features of this important operation in the initial period of repelling the large-scale invasion of the Russian Federation forces into Ukraine. The research based on the **methodological** approaches of microhistory and involves the use of methods of analysis and synthesis, historical and systemic, involving both official and unofficial sources. **Main results:** The village of Mala Rohan, located southeast of Kharkiv, was occupied in the first days of the large-scale invasion of the Russian Federation forces into Ukraine, becoming the southernmost point of the Russian advance aimed at encircling Kharkiv. The capture of Mala Rohan enabled Russian forces to establish control over the strategically important Kharkiv — Chuhuiv highway, as well as to shell adjacent areas of Kharkiv. Mala Rohan became one of the first liberated settlements in Kharkiv Oblast. The operation to liberate the village was conducted on 25—27(28) March 2022 by a combined grouping of various components of the Defense Forces of Ukraine. **Prospects for further research** lie in a detailed study of the continued liberation of Kharkiv Oblast during the counteroffensive of the Defense Forces of Ukraine in late April — early May 2022, one of the prerequisites for which was the liberation of Mala Rohan.

Keywords: *war for Ukraine Independence, Kharkiv defensive operation, Defense Forces of Ukraine, large-scale invasion of Russian troops into Ukraine, Mala Rohan, microhistory*.